

Astragalus arenarius

Sandvedel

NE NA LC DD NT VU **EN** CR RE
Starkt hotad (EN)
B1ab(ii,iii,iv,v)+2ab(ii,iii,iv,v)

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Fabales (ärtordningen), **Familj:** Fabaceae (ärtväxter), **Släkte:** *Astragalus* (vedlar), **Art:** *Astragalus arenarius* - sandvedel L. **Synonymer:**

Kännetecken

Sandvedel är en 1,5–3 dm hög, nedliggande, gråhårig, flerårig ört. Blomningen sker i juni och juli (augusti) med blekt blåviolettera blommor i glesa klasar. Växten förökar sig med frö, men närspridning sker i stor omfattning med underjordiska utlöpare. Växtens övervintringsknoppar ligger djupt under markytan. Ett bestånd kan bestå av en ensstaka klon. Detta innebär att vissa populationer numera är mycket individfattiga och homogena.

Utbredning och status

Sandvedel växer i Norden endast i östra Skåne där den förekommit från Åhus till Ystad. Tillfälligt är den inkommen på Gotland (1800-talet), i Medelpad och Norrbotten. Idag är förekomsterna i Skåne mycket mera begränsade och växten är endast känd från fem socknar (6 lokaler). På den klassiska lokalen (känd sedan 1749) i Vittskövle är den särskilt riklig (åtskilliga ha), även vid Kiviks marknadsplats är den riklig. År 2004 återfann man sandvedel i Ravlunda, den hade inte setts där sedan 1970-talet. Sandvedel är en europeisk växt med förekomst i de kontinentala, östra och centrala delarna inklusive Ryssland. Växten har gått tillbaka mycket kraftigt även inom övriga förekomstområden. Man har från IUCNs (Internationella naturvårdsunionen) sida bedömt de östskånska lokalerna som artens främsta och mest vitala.

Ekologi

Sandvedeln är ekologiskt starkt specialiserad och förekommer i gles vegetation på kalkhaltiga, humusfattiga sandjordar, såsom sandstäpp. Bland följeväxterna vid sidan av tofsäxing *Koeleria glauca* kan nämnas stor sandlilja *Anthericum liliago*, luktvädd *Scabiosa canescens* och sandnejlika *Dianthus arenarius*. Vegetationen är gles och sandvedeln gynnas av visst markslitage som till exempel på Kiviks marknadsplats.

Hot

Sandvedellokaler har förstörts eller försvunnit genom igenväxning, igenplantering, uppodling och täktverksamhet. Särskilt allvarligt är det igenväxningshot som uppkommit genom att trädesbruket upphört.

Åtgärder

En av de kvarvarande lokalerna vid Vitemölla är naturreservat med särskild skötselplan, sandvedeln verkar trots detta ha gått tillbaka här under senare år. Även lokalen vid Ravlunda skjutfält, är skyddad. Lokalen i Vittskövle bör skyddas. Sandvedeln kräver öppen mark, gärna hårt slitage eller hårt betad för att förhindra att vegetationen sluts eller växer igen. Endast fyra nyfynd av arten har gjorts under de senaste hundra åren, däremot finns den ännu kvar på lokaler som den sågs på 1749, 1818, 1838 samt 1864. Det är nödvändigt att bevara den sydöstskånska sandstämpan för att skydda sandvedel och flera andra hotade växter. Det är angeläget att växtens utveckling följs regelbundet av floraväktarna.

Övrigt

Sandvedel är fridlyst. Ett forskningsprojekt, som syftar till att utröna växtens autekologi och populationsbiologi, pågår. Växten är lättodlad och lättförökad, såväl vegetativt som genom sådd. Den är självfertil. Material från östra Skåne finns i odling i de botaniska trädgårdarna i Lund, Helsingborg och Uppsala. Utländska namn – NO: Sandmjelt, DK: Sand-Astragel, FI: Hietakurjenherne.

Naturvård

Konventioner: Typisk art i 6120 Sandstäpp (Kontinental region (CON))

Fridlysning: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 8. Bestämmelsen gäller hela landet

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

- Anonym 1996. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1995. Lunds Botaniska Förening. Medlemsblad 1996 (1): 5–52.
- Anonym 1997. Floraväktarverksamheten i Skåne. Årsrapport 1996. Lunds Botaniska Förening. Medlemsblad 1997 (1).
- Nilsson, Ö., Gustafsson, L.-Å. & Karlsson, T. 1982. Projekt Linné rapporterar 133–143. Svensk Bot. Tidskr. 76: 273–284.
- Nilsson, Ö. & Gustafsson, L.-Å. 1985. Projekt Linné: slutrapport. Svensk Bot. Tidskr. 79: 319–328.
- Olsson, K.-A. 2004. Floraväktarrapport 2004. Bot. Not. 137 (3): 1–36.
- Olsson, K.-A. & Tyler, T. 2001. Skånes rödlistade kärnväxter i ett historiskt perspektiv II. Bot. Not. 134 (3): 1–35.
- Sternér, R. 1922. The continental element in the flora of south Sweden. Geografiska Annaler 1922: 221–444.
- Tyler, T. 2003. Sandstäppens status vårvintern 2003. Bot. Not. 136 (4): 1–22.

Författare

Örjan Nilsson 1992. Rev Margareta Edqvist 2006. © ArtDatabanken, SLU 2006.